

*Пазюк С.А.,
Інститут післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка*

ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Які б зміни не відбувалися в дошкільній освіті, головним завданням для вихователів дошкільних навчальних закладів, як зазначає Базовий компонент дошкільної освіти, є «забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, формування механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих».

За останні роки стан здоров'я дітей значно погіршився. За даними лабораторії гігієни навчальної діяльності дітей Інституту гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України (дані 2013 року) темп приросту захворюваності за останні 14 років становить 50%. Найбільшими темпами зростають:

- хвороби ендокринної системи, у тому числі ожиріння (темп приросту 73,9%);
- новоутворення (46,3 %), хвороби органів дихання (34,9 %);
- хвороби сечостатевої системи (33,3 %), нервової системи (31,5 %);
- хвороби системи кровообігу (14,4 %), кістково-м'язової системи (6,2 %).

Медичний огляд старших дошкільників у 2013 році показав, що кількість дітей без відхилень у здоров'ї становить 22%. Зростання хронічних захворювань серед дітей у період навчання в ДНЗ на 9%. Хронічних захворювань серед випускників ДНЗ – 30%. Відхилення в здоров'ї в кінці дошкільного періоду відносяться до опірно-рухового апарату (32%), порушення постави (80%), носоглотки (25%), нервової системи (30%), органів систем травлення (30%), алергічні прояви (25%).

Ці дані є результатом впливу на здоров'я дитини загроз, що постійно супроводжують її по життю. До них можна віднести як фізичні чинники (побутова хімія, травми, опромінення мобільним телефоном, перебування перед екраном комп'ютера, забруднення середовища, шкідлива їжа), так і психологічні (куріння батьків та вживання ними алкоголю, невміння батьків спілкуватися з дітьми, створювати для них комфортне для розвитку середовище, пропаганда по телебаченню насилля, відвертої сексуальності, споживацького способу життя). Все це наносить дитині психоемоційні травми, що й викликають різні хвороби і деструктивну поведінку (негативізм, істерики, агресію, байдужість).

Базовий компонент дошкільної освіти підкреслив важливість «виховання в дитини позитивного ставлення до своєї зовнішності, формування основних фізичних якостей, рухових умінь, культурно-гігієнічних, оздоровчих навичок та навичок безпечної життєдіяльності». Важливі для дитини є «обізнаність із будовою свого тіла, гігієнічними навичками за його доглядом; належністю до певної статі; продуктами харчування; основними показниками власного здоров'я, цінністю здоров'я для людини». Тому всі види діяльності дітей у ДНЗ мають бути валеологічно спрямованими.

Основними напрямками роботи з валеологічного виховання дітей дошкільного віку є формування мотиваційних установок на здоровий спосіб життя як основну умову збереження і зміцнення здоров'я, дбайливе ставлення до власного здоров'я, до свого організму, поваги до фізичної культури, гартування свого організму, правильного харчування, прищеплення навичок особистої гігієни, стійкості до екстремальних ситуацій, ознайомлення зі способами несприятливості організму до негативних факторів профілактики захворювань і запобігання травматизму.

Важливим аспектом діяльності педагогів ДНЗ є створення умов для збереження, зміцнення і відновлення здоров'я дітей, розвиток рухових та фізичних якостей, формування в дошкільників здоров'язбережувальної поведінки, основою якої є життєві навички, що сприяють фізичному, психічному, соціальному та духовному здоров'ю.

Одним із засобів вирішення цього завдання є використання здоров'язбережувальних технологій. Останнім часом дане поняття широко використовується, хоча єдиного визначення поняття «здоров'язбережувальна технологія» не існує. У сучасних дослідженнях дане поняття не як самостійну педагогічну технологію, а як якісну характеристику освітніх технологій взагалі. Тобто поняття «здоров'язбережувальна» можна віднести до будь-якої технології, зокрема педагогічної, що передбачає створення умов для збереження здоров'я як дітей, так і педагогів у навчально-виховному процесі, що наділяють його ознакою здоров'язбереження.

Аналіз літератури (валеологічної, психолого-педагогічної спрямованості) свідчить про те, що проблемами впровадження здоров'язбережувальних технологій, виховання здорового способу життя цікавилось багато науковців. Проблеми створення здоров'язбережного освітнього середовища та особливості реалізації здоров'язбережувальних технологій розглянуто в працях М. Безруких, Н. Захаревич, С. Лупаренко, О. Попов, П. Потейко. Проблемам виховання здорового способу життя у дошкільників, формування ціннісного ставлення до здоров'я присвячено праці Т. Андрющенко, О. Іванашко, Н. Левінець.

Аналіз класифікацій існуючих здоров'язбережувальних технологій дає можливість виокремити такі типи (О. Ващенко): *здоров'язберігальні*, що створюють безпечні умови для перебування дитини в ДНЗ, вирішують завдання раціональної організації виховного процесу відповідності розумового та фізичного навантаження можливостям дитини; *оздоровчі*, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я дітей (фізична підготовка, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, аромотерапія, музична терапія); *технології навчання здоров'ю* (гігієнічне навчання, формування життєвих навичок, статеве виховання, профілактика травматизму); *виховання культури здоров'я* (виховання особистісних якостей, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя).

Актуальність проблеми виховання безпечної поведінки малюків у соціальному середовищі пов'язана з такими віковими особливостями розвитку, як

підвищена рухова активність, зростання самостійності, інтерес до всього нового, повна довіра до всіх і всього, що навколо, відсутність відчуття небезпеки.

У розділі Базового компоненту дошкільної освіти «Зміст освіти» в освітній лінії «Особистість дитини» виокремлено номінацію «Безпека життєдіяльності», в якій передбачено як результат роботи педагога ДНЗ усвідомлення дітьми важливості дотримання правил безпеки життєдіяльності. Дошкільники мають бути навченими правилам безпечного перебування вдома, у дошкільному закладі, на вулиці, на воді, на льоду, на ігровому, спортивному майданчиках, орієнтуватися в правилах поведінки з незнайомими предметами та речовинами, користуватися транспортом, орієнтуватися в основних знаках дорожнього руху, знати до кого можна звернутись у критичній ситуації, користуватися номерами телефонів основних служб допомоги тощо.

Отже, заняття як форма навчальної діяльності дітей мають бути спрямовані не лише на розвиток пізнавальної діяльності, а й на формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я. Використання оздоровчих технологій підпорядковується визначеним освітнім та виховним завданням, закономірностям функціонування фізіологічних процесів й органічно входить до змісту заняття.

Для успішного формування здорового способу життя важливо залучення батьків до виховного процесу в дошкільному навчальному закладі. Саме з ними необхідно проводити велику й кропітку роботу щодо ознайомлення їх з принципами валеологічного виховання, змістом здоров'яформувальних та здоров'язбережних технологій. Вихователям і батькам необхідно докласти спільних зусиль для закріплення в дітей необхідних навичок і знань щодо формування здоро'язбережної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В.,

Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.

2. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку. /Упор. Ж.А. Ципляк. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 76 с.
3. Виховання безпечної поведінки дітей із раннього віку/[Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://img0.liveinternet.ru/images/attach/c/> Дошкільний вік – Назва з екрана.
4. Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі/ Упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко. – К.: Шк. світ, 2009. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
5. Омельченко Л.П. Здоров'ятворча педагогіка/ Л.П. Омельченко, О.В. Омельченко – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 205 с.